

Základy lékařské terminologie

Podzimní semestr 2014

Vyučující: J. Artimová

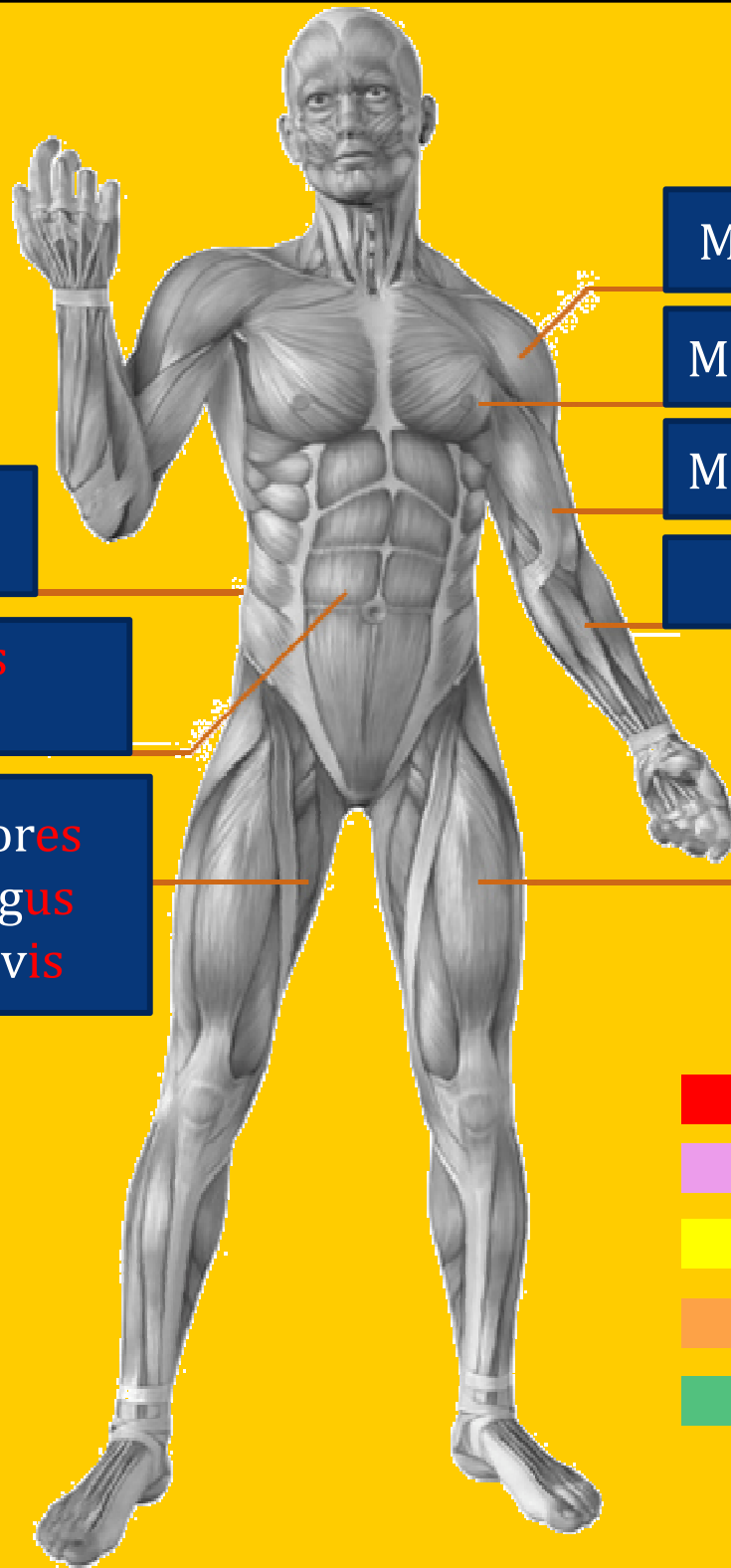
Cíl kurzu

- Obeznámit studenty se základy medicínské latiny
- Objasnit principy tvorby latinských termínů a ukázat jak jsou propojeny s jejich významem vycházejíce z:
 - Morfologické analýzy slov
 - Syntaktické analýzy slov
- Vytvářet a zvládnout tvoření korektních latinských termínů tak z oblasti anatomické, jak i klinické terminologie
- Zvládnout základy farmakologické a recepturní latinské terminologie
- Zvládnout latinskou slovní zásobu systematickým způsobem

Latina v anatomickém názvosloví

- Více-méně konečný soubor termínů, které pojmenovávají části a struktury lidského těla
- První standartní nomenklaturou se širokou platností byla BNA, publikována v roce 1895 jako *Basiliensia Nomina Anatomica*, následována několika většími úpravami /INA 1935, PNA 1955 (1960)/
- V současnosti používáme terminologii, kterou schválila FICAT a publikovala v roce 1998 jako TERMINOLOGIA ANATOMICA (TA), CZ oficiální překlad není, SK polo-oficiální překlad (SAN)

Gegenbaur	Henle	Hyrtl	Krause	Langer	Sonstige Autoren
Vestibulum labyrinthi (6)	Vestibulum (7)	Vestibulum	Vestibulum	Vestibulum	Vestibulum osseum
Fenestra ovalis (12)	Fenestra vestibuli (2)	Fenestra ovalis	Fenestra ovalis	Fenestra vestibuli	Fenestra ovalis, Schwalbe, Fenestra ovalis, Quain. Fenêtre ovale, Sappey, Testut. Fenestra ovale
Recessus sphaericus (12)	Recessus sphaericus	Recessus hemisphaericus	Recessus sphaericus	Recessus hemisphaericus(2)	Fovea hemispherica, Quain. Fossette hémisphérique
Recessus ellipticus (12)	Recessus ellipticus	Recessus hemiellipticus	Recessus ellipticus	Recessus hemiellipticus (2)	Fovea hemielliptica, Quain. Fossette semi-ovoïde, Fossète elliptique, Testut
—	Sinus sulciformis (1)	—	—	—	Sinus sulciformis, Morgagni. Fossula sulciformis, Schwalbe (1). Recessus labyrinthi, Reissner. Fossète sulciforme, Sappey, Goultière sulciforme, Testut
Crista vestibuli (14)	Crista vestibuli	Crista vestibuli	Crista vestibuli	Crista vestibuli	Crista pyramidalis, Spina vestibuli
Pyramis (4)	Pyramis vestibuli (6)	Pyramis vestibuli	—	Pyramis vestibuli	Eminentia pyramidalis, Pyramide
Recessus cochlearis (14)	Recessus cochlearis	—	Recessus cochlearis	—	Recessus cochlearis, Reichert. Fossète cochléaire, Testut
Maculae cribrosae (15)	Maculae cribrosae	Maculae cribrosae	Maculae cribrosae	Maculae cribrosae	
Oberer Siebklecken	Macula cribrosa superior (13)	Oberer Macula	Macula cribrosa superior	Macula cribrosa superior	Macula major. Tache criblée antérieure, Sappey. Tache criblée supérieure, Testut. Macchia cribrosa anteriore
Mittlerer Siebklecken	Macula cribrosa media (13)	Mittlere Macula	Macula cribrosa media	Macula cribrosa media	Macula minor. Macula major. Tache criblée moyenne, Sappey. Tache criblée antérieure, Testut. Macchia cribrosa mediana
Unterer Siebklecken	Macula cribrosa inferior(13)	Untere Macula	Macula cribrosa inferior	Macula cribrosa inferior	Macula minima. Tache criblée postérieure, Sappey, Testut
—	—	—	Macula cribrosa recessus cochlearis	—	Macula cribrosa quarta. Tache criblée cochléaire, Testut
Knöchernen Bogengänge	Canales semicirculares (2)	Canales semicirculares	Canales semicirculares ossei (10)	—	
Canalis anterior (5)	Vorderer verticaler Bogengang (1)	Oberer Bogengang	Canalis semicircularis superior (6)	Oberer Bogengang	Superior canal. Canal demi-circulaire supérieur. Canale semicirculare superiore
Canalis externus (4)	Horizontaler Bogengang (2)	Aeusserer Bogengang	Canalis semicircularis lateralis (2)	Horizontaler Bogengang	Canalis semicircularis medius. External canal. Canal demi-circulaire externe. Canale semicirculare esterno
Canalis posterior (4)	Hinterer verticaler Bogengang (1)	Hinterer Bogengang	Canalis semicircularis inferior	Hinterer Bogengang	Canalis semicircularis internus. Posterior canal. Canal demi-circulaire postérieur. Canale semicirculare posteriore (1)

Musculus deltoideus

Musculus pectoralis major

Musculus biceps brachii

Musculus flexor carpi

Musculus quadriceps femoris

Musculi obliqui abdominis

Musculus rectus abdominis

Musculi adductores
m. adductor longus
m. adductor brevis

- Relační morfémy
- Prefixy
- Základy slov
- Suffixy
- Zvláštní tvary

Latina v klinické terminologii

- Neustálený soubor termínů označujících nemoci, chorobní stavy a příčiny smrti
- První autoritativní seznamy nemocí a příčin smrti jsou 1868 (*Nomenclature of diseases*), 1893 Bertillonova klasifikace nemocí
- V současnosti se užívá MKN-10 kterou schvaluje WHO a publikuje ± každých deset let
- Latina se stále hodně užívá v lékařské dokumentaci (hospitalizační a operační diagnózy, patologické a lékařské zprávy), ale je přítomna i v počestěné/poslovenčenej podobě jako lékařský sociolekt

Dg: T068 Polytrauma
W1731 Pád s padákem
S4220 Fractura humeri proximalis l. sin comminutiva luxans
S3250 Fr. rami sup. et inferioris ossis pubis l. dx
S3250 Fr. ramus sup. ossis pubis l. sin
S3210 Fr. sacri l. dx
S2210 Fr. corporis vertebrae thoraciceae VII et VIII.
S3200 fr. processus transversi vertebrae lumbalis II.-IV.
S3700 Contusio renis l. dx cum hematoma perirenale
S134 Distensio ligg. col. vert. partis cervicalis
S202 Contusio thoracis l. sin
S2730 Contusio pulm. l. sin
S2710 Hemothorax postraumaticum l. sin
S4210 Fr. proc. coracoideus scapulae l. sin
I269 Embolia pulmonum susp.

MKN Zlomenina horního konce pažní kosti - humeru : S 42. 2

Po dobu ošetřování ponechte pacientovi

Ústavní pohotovostní chir. služba NsP Rakovník

Dukelských hrdinů 200, 269 01 Rakovník

tel.: +420 313 525 432

e-mail: chirurgie@nemorako.cz

Příjmení a jméno:

Bydliště pacienta:

NÁLEZ ze dne 05.06.04 11:34

Zapsal: Šimek Lubor, MUDr. 05.06.04 12:01

Diagnózy:

B610 Vulnus scissum digiti II. manus l.sin.

W268 Kontakt s nožem, mečem nebo dykou-Jiná určená místa

před 8mi hod si seřizl dorzolater- stranu II. prstu L ruky nad PIP
loubem - lalok, periferie +

tetanus snad více než 5 let

dg.: vulnus scissum digiti II. man. l.sin. inveter.

ch.: V LA 14 mesokainem, revine, revitalizace okrajů, sutura jedn. a
samoadapt. stehy, krytí, obvaz

alteana 0,5ml i.m.

dop.: fyz. šetření, elevace HK, nemáčet, analgetika při bolesti,

kontrola na cHA pozítří 7.6.04 dopol. při zhoršení kdykoliv dříve

Zpracoval(a):

Šimek Lubor, MUDr.

31	NEMOCNICE S POLIKLINIKOU
001	Dukelských hrdinů 200, 269 29 Rakovník
	IČO: 00068331, tel.: 313 525 432
616	chirurgie-příjmová ambulance VS 129

Přepis lékařské zprávy

Dg.:

S610 Vulnus scissum digiti II manus l. sin

W268 Kontakt s nožem, mečem nebo dýkou

Před 8 hod. si seřízl dorsolater. stranu II prstu
L. ruky

Th.:

V LA mesokainem revisio et revitalisatio
marginum, sutura, krytí a obvaz

Latina ve farmakologické terminologii

- Soubor termínů zavedených v Evropském lékopisu, v současnosti se užívá 8. vydání, latinsky se pojmenovávají:
 - léčivé a pomocné látky (*acidum phosphoricum*)
 - lékové skupiny (*antipyretica, spasmolytica*)
 - formy farmaceutických přípravků (*solutio, injectio, tabuletta*)
 - drogy (*calendula officinalis*)
- Recepturní latina
 - latina je obsažena v hlavní části receptů typu „magistraliter“ /název látky a její množství/
 - recept doplňuje systém ustálených zkratek určených jako pokyny lékárníkovi i pacientovi

VZOR

INSCRIPTIO

Kód pojišťovny	RECEPT	poř. č.
Údaje platné pro celý recept (výpis, pohotovost, repetatur s počtem opakování, nutná a neodkladná péče, atd.)		

PERSONALIA AEGROTI

Příjmení a jméno		
Číslo pojištěnce		f.
Bydliště (adresa)		

INVOCATIO

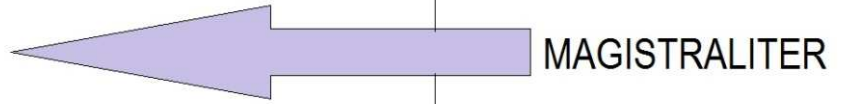
ORDINATIO

- a) PRAESCRIPTIO (COMPOSITIO)
- b) SUBSCRIPTIO
- c) SIGNATURA

Popl.	Diagnóza ^{?)}	Sk.	Kód	Započ.dopl.	Úhrada
-------	------------------------	-----	-----	-------------	--------

Rp.

Kalij jodidi	1,0
Ephedrini hydrochloridi	0,2
Thymi sirupi comp.	20,0
Aquae purif.	ad 100,0
M. f. liquid.	
D. ad lag.	
D. S. 3x denně 1 lžiči	

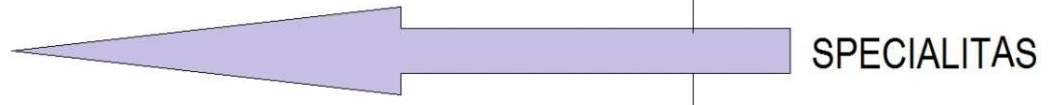

MAGISTRALITER

Popl.	Diagnóza ^{?)}	Sk.	Kód	Započ.dopl.	Úhrada
-------	------------------------	-----	-----	-------------	--------

Rp.

Frontin 0,5 mg
Exp. orig. No. III (tres)
D. S. 1 tbl. ráno, 1 tbl. večer

SPECIALITAS

DATUM

Dne:

SIGILLUM ET NOMEN MEDICI

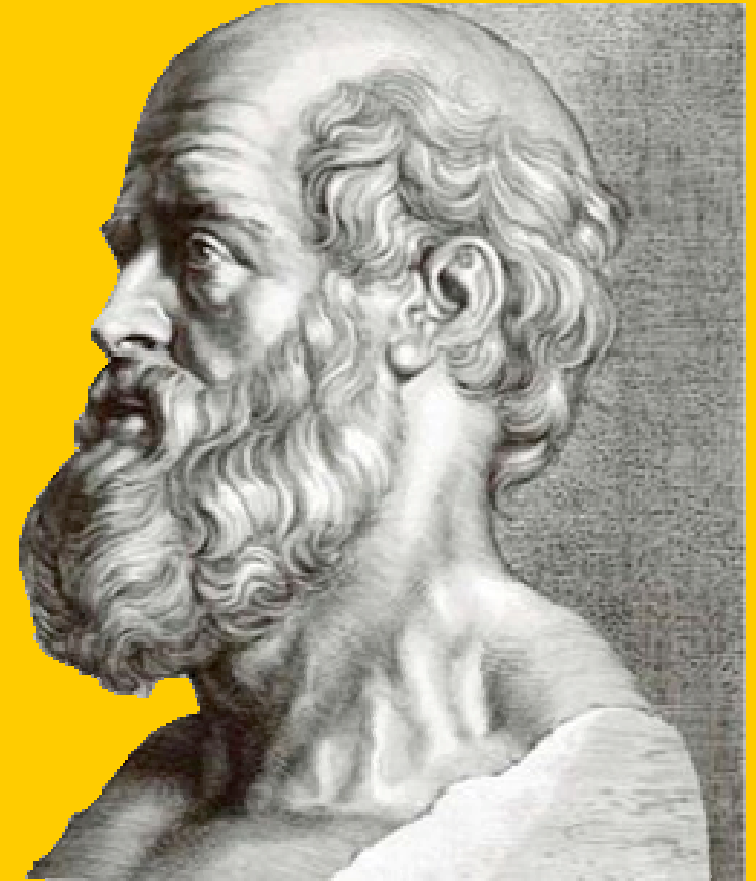
razítko poskytovatele, jmenovka, podpis a telefon lékaře

Připravil:	Vydal:
------------	--------

^{?)} Vyplňuje se povinně v případech zvýšené úhrady.

Historické pozadí

- Většina v současnosti používaných medicínských termínů se připisuje *Hipokratovi a řeckým autorům*
- Terminologie z historického hlediska vychází z potřeby pojmenovat anatomické struktury, diagnózy, nástroje etc.
- Mnoho antických termínů je založených na metafoře a přirovnání, t. z. Jejich základní motivací jsou termíny z nelékařského prostředí:

Hipokrates 460-370 před Kristem

Zvířata

Hudební nástroje

Zbraně

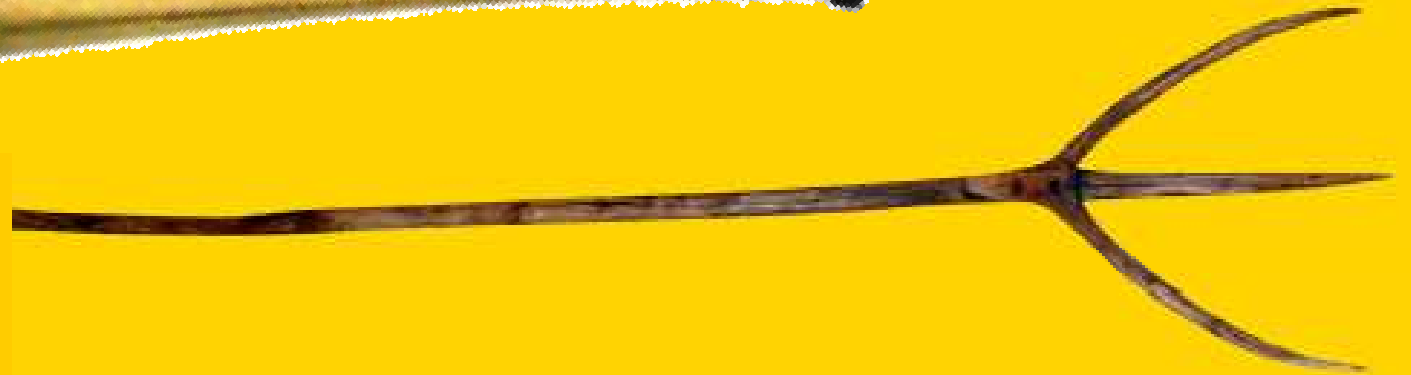
Písmena abecedy

Kuchyňské vybavení

Zemědělské nástroje a produkty

v

Části slov, spojující samohlásky, a pravidla slovo tvorby

Základ slova

sufix

card-i-a

card-i-acus

card-i-alis

peri-**card**-ium

endo-**card**-ium

myo-**card**-ium

card-itis

prefix

peri-**card**-itis

card-i-o-logia

card-i-o-graphia

card-i-o-my-o-pathia

spojující samohláska

ABECEDA A VÝSLOVNOST

LATINSKÁ ABECEDA

A	Ā	B	C		D		E	Ē		F	G	H		I	Ī		K	L	M	N	
A	Á	B	C	Č	D	Ď	E	É	Ě	F	G	H	CH	I	Í	J	K	L	M	N	Ň
O	Ō	P	Q	R		S		T		U	Ū		V		X	Y	Ŷ	Z			
O	Ó	P	Q	R	Ř	S	Š	T	Ť	U	Ú	Ů	V	W	X	Y	Ý	Z	Ž		

Latina postrádá:

- Měkké souhlásky
- Písmena J a W
- Písmeno K se objevuje ojediněle
- Písmeno V původně označovalo také samohlásku U

LATINSKÁ VÝSLOVNOST – Samohlásky

Hláska/skupina hlásek	Výslovnost	Příklad
1: ae, oe	[é]	leucaemia oedema
2: oe <i>na konci slova</i>	[oé]	dyspnoe
3: i <i>před samohl. na začátku slova/ mezi dvěma samohláskami</i>	[j]	iunctura ieiunum

LATINSKÁ VÝSLOVNOST – Souhlásky

Hláska/skupina hlásek	Výslovnost	Příklad
4: c <i>c + ae, oe, e, i, y</i>	[k] [c]	camera, c <u>o</u> sta, c <u>u</u> ltivatio, c <u>r</u> anium <i>caecus, coeliacia, centrum, circulatio, cynismus</i>
5: ti + samohl. <i>ti + souhl./sykavka</i>	[ci] [ty]	operatio, substantia <i>tibia, ostium, mixtio</i>
6: s/ss <i>s mezi dvěma samohl. a po l, r, n</i>	[s] [z]	serum, fossa nasus, incisura, pulsus, tonsilla, inversus, suspensio

LATINSKÁ VÝSLOVNOST – Souhlásky

Hláska/skupina hlásek	Výslovnost	Příklad
7: qu	[kv]	aqua, quadriceps
8: ngu	[ngv]	lingua, sanguis
9: ex + samohl.	[egz]	examinatio, exitus
10: ph	[f]	phantasia, pharmacia
11: rh	[r]	rheuma, rhinitis
12: th	[t]	therapia, thermometrum

ČTĚTE A PŘELOŽTE

abstinentia

aequator

cornea

blepharon

sensus

bursa

haemorrhagia

acidum

glycaemia

circulatio

dactylospasmus

cephalalgia/

cephalaea

sclera

oesophagus

lagoena

diaeta

praeventia

iodum/iodium

digestio

bradypnoe

iniectio

linea

coccyx

massa

anaemia

charta

substantia

binocularis

extractum

thorax

unguentum

dorsalgia

aloe

phosphorus

abusus

ascites

cytologia

catarrhus

tunica

carcinoma

Odhadněte český ekvivalent

Circus -	• cirkus
Anaemia -	• anémie
Fractura -	• fraktura
Iniectio -	• injekce
Transplantatio -	• transplantace
Pulsus -	• puls, pulz
Functio -	• funkce
Oedema -	• edém
Cystis -	• cysta
Pharmacologia -	• farmakologie
Therapia -	• terapie
Rheumatismus -	• reumatismus /revmatismus
Plasma -	• plasma
Area -	• area
Exitus -	• exitus, exit
Ossificatio -	• osifikace

ČTĚTE A PŘELOŽTE

- cancer, medicamentum, lingua
- thorax, pulsus, contusio
- corpus, exitus, functio
- hemispherium, angulus, fractura
- intestinum, aqua, pharmacon
- oedema, musculus, defectus
- medicus, operatio, infarctus
- homo, bronchus, duodenum
- angina, haemorrhagia, spasmus
- encephalon, bacterium, acne
- migraena, pharynx, dysenteria
- inflammatio, leucaemia, virus
- laparoscopia, typhus, organismus
- therapia, digitus, gingiva
- gangraena, diagnosis, tonsilla
- injectio, lymphata, oxygenium
- vademecum, insufficientia, chirurgia

MORFOLOGIE (TVAROSLOVÍ)

substantiva, adjektiva, číslovky

předložky

slovesa

SKLOŇOVÁNÍ/DEKLINACE

3 rody (maskulinum/femininum/neutrum)

2 čísla (singulár/plurál)

6 pádů (nominativ, genitiv, **dativ**, akuzativ, **vokativ**, ablativ)

5 deklinací (I. a-kmeny, II. o-kmeny, III. souhl./i-kmeny, IV. u-kmeny, V. e-kmeny)

PŘEHLED LATINSKÝCH DEKLINACÍ

DEKLINACE	I.	II.	III.	IV.	V.
rod	>F	M+N	M+F+N	M+N	>F
nom. sg.	-a	-us/-um	?	-us/-u	-es
gen. sg.	-ae	-i	-(?)is	-us	-ei

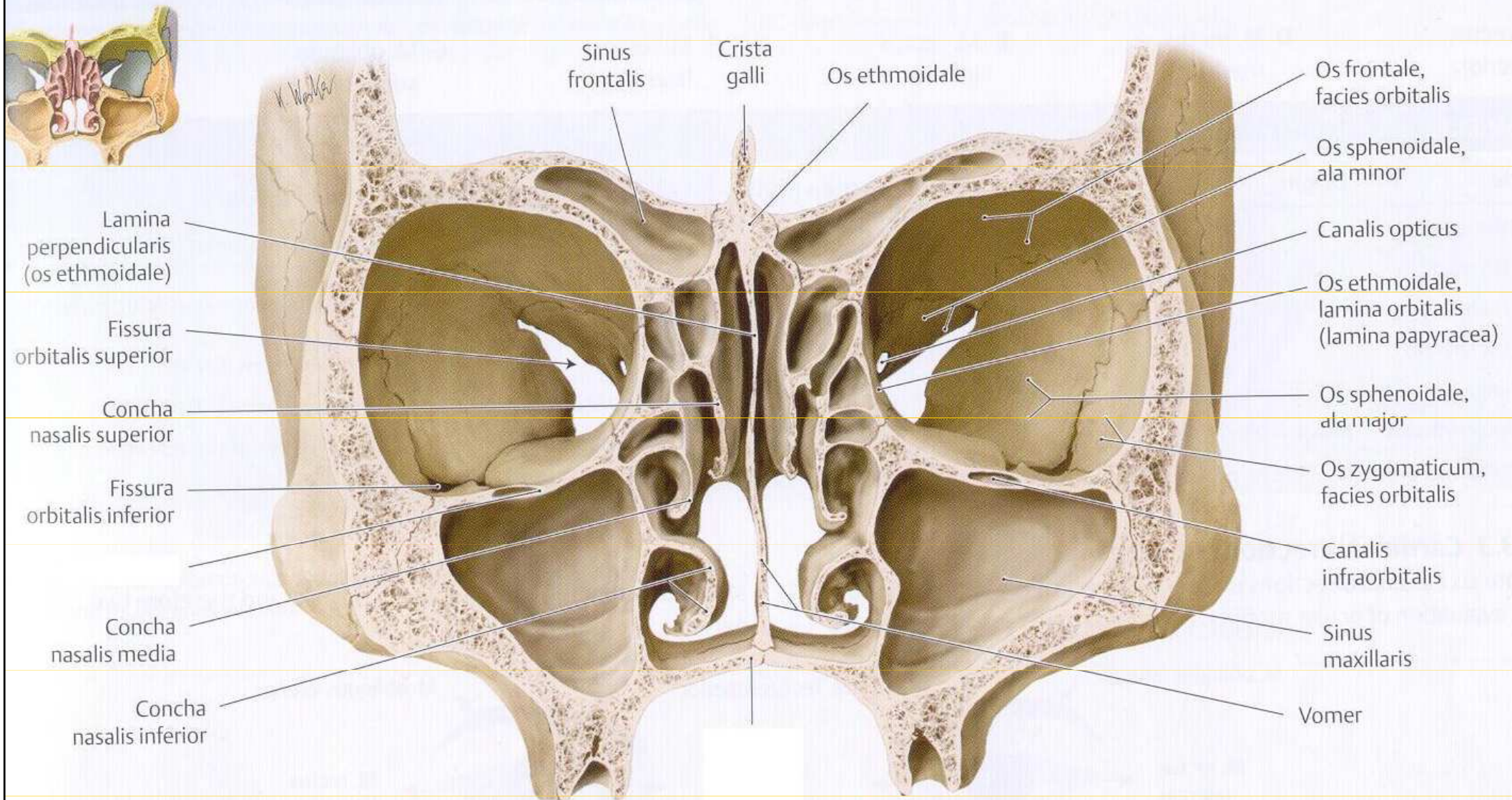
Slovníkové heslo
SUBSTANTÍVUM

ulna **ae** f.

cerebrum **i** n.

sulcus **us** m.

Vyhledejte všechna substantiva v popiscích obrázku a pokuste se je rozřadit do jednotlivých latinských deklinací.

Coronal section, anterior view.

Ex: Compact – inovované výukové materiály, Lekce I.

SYNTAKTICKÉ MINIMUM

- **Jednoslovné :**

- substantivum v nominatívu sg./pl.

MANUS / MEMBRA

- **Dvouslovné :**

- substantivum + adjektivum (shodný přívlástek)

MANUS SINISTRA/ MEMBRA SUPERIORA

- substantivum + substantivum (přívlástkové substantivum v genitivním tvaru)

FRACTURA MANUS/ FRACTURA MEMBRORUM

- substantivum + substantivum (přívlástkové spojení v předložkovém akuzativu/ablativu)

POST FRACTURAM / IN FRACTURA

- **Víceslovné:**

STATUS POST FRACTURAM MANUS DEXTRAE CUM DISLOCATIONE AD
LATUS COMPLICATAM

URČTE TYP SYNTAKTICKÉHO SPOJENÍ

- I. fractura vertebrae (zlomenina obratle)
- II. influenza cum pneumonia (chřipka se zánětem plic)
- III. fracturae multiplices (mnohopočetné zlomeniny)
- IV. ad nasum (do nosu)
- V. dorsum nasi (hřbet nosu)
- VI. sutura palatina transversa (příční patrový šev)
- VII. vena profunda linguae (hluboká žíla jazyka)
- VIII. in aquam destillatam (do destilované vody)
- IX. fractura clausa tibiae (uzavřená zlomenina holenní kosti)
- X. post fracturam fibulae pathologicam (po patologické zlomenině lýtkové kosti)

Zkratky

- latinské – RIA = ramus interventricularis anterior
- české – ICHS = ischemická choroba srdce

ICHS, stp. PCI/S RIA v r. 2002 pro NAP, pro in stent restenozu v 11/2003
PCI/ES RIA., t.č. bez AP, námahová dušnost NYHA II, EFLK cca 40 %.

Ischemická choroba srdeční, stav po perkutánní koronární intervenci – zavedení stentu do ramus interventricularis anterior v roce 2002 pro námahovou anginu pectoris, pro opakované zúžení uvnitř stentu v listopadu 2003 perkutánní koronární intervence se zavedením stentu uvolňujícího účinnou látku, v současnosti bez projevů anginy pectoris, námahová dušnost 2. stupně dle klasifikace NYHA, ejekční frakce levé komory asi 40 %.